

philosophia
studentská konference

6.–7. února 2020

Katedra filozofie FF UP v Olomouci
Křížkovského 10, učebna KA-3.05

ČTVRTEK 6. ÚNORA

10:55	ZAHÁJENÍ
11:00–11:30	Vladimír Vodička (FF UP v Olomouci) Existuje skutečně „těžký problém života“?
11:30–12:00	Tomáš Priehradný (TF JU v Českých Budějovicích) Plantingov evolučný argument proti naturalizmu
12:00–13:30	OBĚD
13:30–14:00	Matěj Dražil (FF UP v Olomouci) Osud lidové psychologie po vítězství eliminativního materialismu
14:00–14:30	Veronika Ben Ayed (FF UP v Olomouci) Důsledky cerebrální plasticity pro modulární teorii mysli
14:30–14:45	PŘESTÁVKA
14:45–15:15	Jan Černík (CMTF UP v Olomouci) Jan Patočka a česká opozice v době normalizace: ideový pilíř, nebo okrajový hlas?
15:15–15:45	Jan Buráň (FF UP v Olomouci) Pozadí Schmittovy kritiky parlamentarismu
15:45–16:00	PŘESTÁVKA
16:00–16:30	Jakub Švec (FF UMB v Banské Bystrici) Premeny chápania slobody vo filozofii Johna Stuarta Milla: od nedotknuteľnosti individua k filozofickému zdôvodneniu pozitívnej slobody
16:30–17:00	Iveta Prášilová (FF UHK v Hradci Králové) Nikdo nechybuje vědomě: Euripidés a sókratovský paradox
18:00	VEČEŘE PRO AKTIVNÍ ÚČASTNÍKY KONFERENCE V RESTAURACI POD LIMPOU

PÁTEK 7. ÚNORA

- 10:00–10:30 **Robin Kopecký (PřF UK v Praze)**
Koncepty robotické mysli a percepce robotických tváří
- 10:30–11:00 **Štěpán Cvik (FF OU v Ostravě)**
Instrumentální konvergence v kontextu bezpečnosti umělé inteligence
- 11:00–11:15 PŘESTÁVKA
- 11:15–11:45 **Diana Kalášková (FF UPa v Pardubicích)**
Vliv literární fikce na morálku
- 11:45–12:15 **Tomáš Edl (TF JU v Českých Budějovicích)**
Hledání plausibilního pojmu spravedlnosti v současné debatě o svobodě vůle
- 12:15–13:45 OBĚD
- 13:45–14:15 **Jan Thümmel (FF UP v Olomouci)**
Rosenzweig a pravda
- 14:15–14:45 **Vojtěch Linka (FF UK v Praze)**
Bolest a její zakoušení podle Aristotela
- 14:45–15:00 PŘESTÁVKA
- 15:00–15:30 **Stanislav Spodniak (FF UMB v Banské Bystrici)**
Normatívne vs. faktúálne: užitočné delenie alebo prekonaná dichotómia?
- 15:30–16:00 **Andrea Balážová (FF TU v Trnavě)**
Kríza kultúry a hodnôt v sociologicko-etických koncepciách P. A. Sorokina a G. Lipovetskeho

Vladimír Vodička, FF UP v Olomouci
Existuje skutečně „těžký problém života“?

Povaha života představuje neustále se vracející téma filozofie a vědy. Generace badatelů se pokoušely zodpovědět otázku „co je život?“ poskytováním rozličných pohledů nebo souborů charakteristik při pokusech povahu života vymezit. Jeden z posledních pokusů byl učiněn teoretickou fyzičkou a astrobioložkou Sarou Imari Walkerovou a fyzikem Paulem Daviesem. Ve svém klíčovém textu „The ‚Hard Problem‘ of Life“ (2016) zastávají informační přístup k problému života a předpokládají, že daný problém nebude prostředky fyziky nikdy vyřešitelný. Cílem mého příspěvku bude představit současný stav výzkumu o povaze života a jeho hlavní překážky. Poté zhodnotím argumenty obou autorů, konfrontuji je se současnými poznatky a ukážu, že zastávání pohledu o existence něčeho takového jako je těžký problém (života) je pomýleným snažením.

Tomáš Priehradný, TF JU v Českých Budějovicích
Plantingov evolučný argument proti naturalizmu

Americký filozof Alvin Plantinga nazýva *evolučným naturalizmom* prúd dnešného myslenia o evolučnej teórii do ktorého zaraďuje mysliteľov ako Richard Dawkins alebo Daniel C. Dennett. Ide o myšlienkový prúd, ktorý sa vyznačuje silne militantným ateizmom a vedeckým redukcionizmom. Plantinga zastáva názor, že 1.) evolučná teória nie je v rozpore s teizmom a 2.) že evolučná teória sama ústi do teistickej viery v Boha. Stavia tak samotnú evolučnú teóriu ako argument proti ateizmu. Chceme poukázať na problém v tomto Plantingovom názore. Plantingov argument stojí na presvedčení, že evolúcia nemôže prebiehať bez inteligentného plánu. Domnievame sa, že tu ide o chápanie Boha ako *Boha medzier*, ako tento pohľad nazýva M. Vácha. Problém Plantingovej argumentácie je ten, že sa sám stáva niečím ako *teistickým naturalizmom* a je rovnako militantný ako jeho protivník. Skúsime premyslieť kompatibilitu slepej evolúcie a teistickej viery. V tomto príspevku chceme uviesť Plantingov názor a zasadiť ho do kontextu súčasnej evolučnej teórie. Zdá sa nám, že Plantingov argument rozpor nerieši ale prehľbuje. Zastávame spolu s Plantingom názor, že evolučná teória a teistická viera nie sú v rozpore, ba dokonca sa domnievame, že sú úzko prepojené. Odmietame však Plantingov názor, že evolučná teória nemôže byť slepá a že základný rozpor medzi teistami a naturalistami spočíva v chápaní evolúcie buď ako vedenej, alebo slepej. V príspevku sa pokúsime zamyslieť nad dôsledkami, ktoré z toho plynú. Teda: môže byť evolúcia slepá a zároveň byť súčasťou Božieho plánu?

Matěj Dražil, FF UP v Olomouci

Osud lidové psychologie po vítězství eliminativního materialismu

Za ústřední bod eliminativního materialismu lze obecně považovat tvrzení o radikální neplatnosti lidové psychologie, tedy způsobu, jakým každodenně vysvětlujeme lidské jednání. Vítězství eliminativního materialismu by tak znamenalo odstranění lidové psychologie (a s ní spojených propozičních postojů přesvědčení, přání a dalších) z těchto vysvětlení ve prospěch silnějších nástrojů vědecké psychologie či neurovědy. Příspěvek se pokusí předvést v jaké formě by mohla být lidová psychologie zachována v případě úspěchu argumentů slabší formy eliminativního materialismu. Touto slabší formou je eliminativní materialismus Paula a Patricie Churchlandových zaměřený primárně proti privilegovanosti lidové psychologie při zkoumání mysli a její přílišné provázanosti s hypotézou jazyka myšlení. Pro účely argumentace bude příspěvek brát toto stanovisko eliminativního materialismu za dokázané a pokusí se představit, jaké důsledky by tato skutečnost přinesla pro lidovou psychologii. Hlavním tématem příspěvku bude bližší vymezení obsahu lidové psychologie a přezkoumání jejích ontologických závazků. Příspěvek ukáže, že koncepce lidové psychologie, se kterou pracuje eliminativní materialismus je problematická, přisuzuje lidové psychologii příliš silné ontologické závazky a zaměřuje se pouze na oblast propozičních postojů, které představují jen omezenou část celku lidové psychologie. Cílem příspěvku je předvést, že i pokud uznáme argumenty eliminativního materialismu, nemusí to nutně vést k radikální eliminaci lidové psychologie ale spíše k její revizi. Na druhou stranu však takto chápaná lidová psychologie, která ob stojí před hrozbou eliminativního materialismu, nemůže zastávat privilegované postavení při zkoumání mysli.

Veronika Ben Ayed, FF UP v Olomouci

Důsledky cerebrální plasticity pro modulární teorii mysli

Modulární teorie mysli, stejně jako samotný koncept modulu, prošla během posledních desetiletí významnou transformací. Pojem modulu byl v jednotlivých pojetích redefinován a se svým původním významem tak dnes nemá již mnoho společného. Ve světle současných neurovědných poznatků je nutné položit si otázku, zda je za předpokladu neurální plasticity modulární teorie mysli stále udržitelná a do jaké míry. Neuroplasticita totiž nutně některé její dílčí hypotézy problematizuje, minimálně tedy ty, které postulují původní Fodorova modularita. Cílem mého příspěvku je zhodnocení vztahu modularity a neuroplasticity a otázka, zda je možné, aby byly vzájemně komplementární. Zvolené téma rovněž reflektuje promítnutí sporu o lokalizaci mozkových funkcí do řady témat filozofie mysli, neméně pak do vztahu mezi modularitou a plasticitou mozku. I když je modulární teorie implicitně přítomná v řadě teorií mysli a bezesporu plní určitou pedagogickou a modelovou funkci, neuroplasticita představuje výzvu vůči některým jejím fundamentálním předpokladům. Poměrně zdařilou syntézou zdánlivě protikladných stanovisek se však zdá být konekcionismus, který ilustruje fungování mysli na představě integrovaných neurálních sítí a představuje tak místo, kde se modularita a neuroplasticita střetávají na půl cesty.

Jan Černík, CMTF UP v Olomouci

Jan Patočka a česká opozice v době normalizace: ideový pilíř, nebo okrajový hlas?

Při studiu inspiračních zdrojů českých disidentů z období let 1968 až 1989 jsem narazil na nápadný rozpor v tom, co popisuje historická a filozofická literatura, a co spontánně vypovídají pamětníci. Zatímco v literatuře je Jan Patočka považován za nezpochybnitelného „duchovního otce odporu proti komunistickému režimu“, „reprezentanta národa“ či „vykladače principů Charty 77“, tak ve vzpomínkách pamětníků hraje o poznání méně důležitou roli. V příspěvku se zaměřím na koncept lidských práv jako stěžejní téma Prohlášení Charty 77 a porovnáám ho s vybranými texty Jana Patočky z let 1968 až 1977. Na závěr hodlám předložit plausibilní vysvětlení rozporu vnímání významu Jana Patočky v literatuře a ve vzpomínkách pamětníků.

Jan Buráň, FF UP v Olomouci

Pozadí Schmittovy kritiky parlamentarismu

Tzv. „schmittovská renesance“ se nevyhnula ani českým luhům a hájům. Nakladatelství Oikúmené již vydalo čtyři překlady Schmittových textů, tři z nich během pouhých dvou let. Dosud mezi nimi však chybí *Krise parlamentní demokracie* – přinejmenším v anglosaské demokratické teorii pravděpodobně nejcitovanější ze Schmittových kratších prací. V příspěvku *Krizi* představím, ale také zasadím do kontextu ostatních autorových spisů. Ukážu tak její úzkou provázanost s jeho metapolitickými, antropologickými, „teologickými“ a rasistickými názory.

Jakub Švec, FF UMB v Banské Bystrici

Premeny chápania slobody vo filozofii Johna Stuarta Milla: od nedotknuteľnosti individua k filozofickému zdôvodneniu pozitívnej slobody

Liberalizmus súčasnosti naliehavo potrebuje sociálnu obrodu. Nekritickou diskusiou o jeho nedostatkoch sa nachádzame v stave, kedy túto ideológiu pokladáme za synonymum neoliberalizmu, libertarianizmu či politiky novej pravice, ktorá vylučuje hlbšie sociálne myslenie a potrebu odstraňovania sociálnych nerovností medzi jednotlivcami. Príspevok má ambíciu poukázať na príklade jedného z otcov tejto ideológie – J. S. Milla, že liberalizmus je, naopak, hlboko sociálnym myšlienkovým prúdom, ktorý nevylučuje negatívne vplyvy prírodnej lotérie na úspech jednotlivca ani samotnú redistribúciu, ktorá je často označovaná ako nástroj socialistov. A síce sú myšlienky J. S. Milla v jeho raných dielach prísne individualistické, pod ťarchou zhoršujúcej sa sociálnej situácie robotníckej triedy, silnejúceho hnutia socialistov v Európe ale i demokratizačného procesu v rámci liberalizmu, vo svojom posmrtno vydanom diele *Kapitoly o socializme* tieto závery zásadne reviduje. Autor sa počas viktoriánskej epochy stáva symbolom zmeny uvažovania v rámci liberalizmu, ktorý v predmetnom čase podliehal transformáciám, kedy sa z jeho aristokratickej formy zavádzaním volebného práva či sociálnej ochrany robotníkov postupne etabloval do demokratickej podoby. Výsledkom príspevku je aktualizácia a správna interpretácia sociálneho myslenia ideológie liberalizmu.

Iveta Prášilová, FF UHK v Hradci Králové

Nikdo nechybuje vědomě: Euripidés a sókratovský paradox

V Platonově *Protagorovi* nalezneme větu: „všichni, kdo činí věci ošklivé a zlé, činí tak neúmyslně“ (345e). To je znění sókratovské teze, že nikdo nechybuje vědomě, a právě této tezi se má práce věnuje. Nejprve se zaměřím na její pojetí v Platónových dialozích, kde nalezneme hned několik interpretací problému chybování. Za prvé se může jednat o intelektuální chybu. V tomto případě je *akrasie* (jednání proti vědění) nemožná, jelikož dotyčný nejedná proti vědění, ale z nevědomosti, kdy chybně vyhodnocuje situaci. Kdyby měl dotyčný měřičské umění, tedy vědění, nejednal by tak. Druhý možný pohled na toto téma říká, že když chybuje, jsme řízení žádostivou částí své duše. V tomto případě je *akrasie* možná, jelikož přestože naše rozumová stránka má své vědění, žádostivá složka řídí naše chování, a to zcela protichůdně našemu vědění. V druhé části své prezentace se zaměřím na Eurípida a jeho hry, konkrétně hru *Médea* a *Hippolytos*. V obou těchto hrách nalezneme problematiku chybování. Médea plná hněvu zabila novou manželku svého muže, a nakonec i své děti. Faidra v *Hippolytovi* se zas nezvládla vypořádat se svou láskou, nemlčela a následně spáchala sebevraždu, přičemž způsobila smrt další osoby. Právě v *Hippolytovi* nalezneme tvrzení, které dle některých je reakcí a vyvrácením Sókrata, že lidé vědí, co je a není dobré, ale nejsou schopni dle toho jednat. Obě hry ukazují jakési vymezení možných limitů lidské autonomie a instrumentální rozum ve vleku emocí. Euripidés i Sokratés byli veřejně známé osoby, žili ve stejném městě i době, je tudíž velmi pravděpodobné, že se mohli znát. Nalezneme dokonce anekdoty a přesvědčení, že spolu spolupracovali, a že Sokratés byl Euripidovým učitelem. Tento názor vedl až k Nietzscheho přesvědčení, že Euripidés skrze Sókratovu filozofii zabil řeckou tragédii. Má prezentace představuje textovou analýzu a komparaci těchto dvou myslitelů na téma chybování.

Robin Kopecký, PŘF UK v Praze

Koncepce robotické mysli a percepce robotických tváří

V příspěvku představím experimentálně filozofický výzkum vývoje dětských intuic ohledně konceptů robotické mysli a percepce robotických tváří. Cílem toho výzkumu bylo vytyčit, jaká jsou kritéria rozhodující pro zakládající filozofické intuice při popisu neživých aktérů. Již studie Piageta (1929, 1930, 1951) popisovaly u dětí developmentální vzorec při připisování vlastnosti živých bytostí umělým objektům. Animismus při vnímání robotů dětmi popsala Beran et al. (2011). Z výzkumu (Gray, Gray a Wegner, 2001) vyplývalo, že mentální stavy, ale ne prožitky dělají rozdíl mezi atribucí stavů člověku a robotům. Dále Systema a Machery (2010) ukázali, že u laiků není rozdíl mezi intencionálním a fenomenálním stavem, naopak rozlišují hedonickou valenci. Pokud byl robot laikům popsán v teleologickém smyslu, tak následně lidé připisují vlastnosti na základě funkcionality robota (Buckwater a Phelan, 2013). Fiala, Arico a Nichols (2014) ukázali, že atribuce mentálních stavů robotům se řídí stejným duálním procesem, který zakládá tento jev obecně. Abychom tento fenomén testovali, tak jsme participantům (N=209, průměr stáří=11,05, SD=2,536) představili psa, člověka, robota1 a robota2, u kterých na Likertově škále přisuzovali vlastnosti jako: percepce, kognice, emoce, sebepojetí, život, duše a svobodné rozhodování. Koncept tísnivého údolí popisuje tvar křivky souvislosti s podobností člověku na ose x a přisuzované přátelskosti výrazu na ose y, kde dochází k propadu, pokud se výraz zvláště přibližuje člověku. Tísnivé údolí bylo popsáno u dětí při hodnocení virtuálních charakterů (Tinwell a Sloan, 2014), s různými interakcemi věku a genderu při hodnocení humanoidních robotů

(Tung, 2011). K tomuto pokusu jsme ve spolupráci s průmyslovými designéry vytvořili škály obrázků robotických tváří s různou podobností člověku. Testovali jsme dvě následující hypotézy: 1. Tísňivé údolí se objeví při hodnocení robotických tváří; 2. Lingvistická schopnost robota² oproti robotovi¹ bude klíčovým prvkem při přisuzování vlastností. Výsledky a diskusi nad nimi představím v přednášce. Objevili jsme, že u určitých vlastností děti zastávají východisko funkcionalistické, a u jiných naopak esencialistické.

Štěpán Cvik, FF OU v Ostravě

Instrumentální konvergence v kontextu bezpečnosti umělé inteligence

V debatách týkajících se bezpečnosti umělé inteligence (a to především té silné, která by se podle mnoha odborníků mohla objevit již v následujících desetiletích) se nyní často skloňuje koncept instrumentální konvergence, tedy tendence inteligentních aktérů stanovovat a plnit různé instrumentální cíle, které jim následně umožňují plnit předem vytyčené cíle konečné. Příspěvek nejprve představí celou problematiku, zdůrazní její důležitost z hlediska bezpečnosti a určí, k jakým praktickým důsledkům současné diskuze vedou, aby se následně pokusil o kritiku momentálně uznávaných tezí, a to včetně teze tzv. ortogonality inteligence a cílů, která tvrdí, že prakticky všechny možné úrovně inteligence jsou slučitelné s prakticky jakýmkoliv konečným cílem. Tato teze, která přímo vychází z myšlenek Davida Huma, je sice poměrně intuitivní, rozhodně však není neproblematická, a to zejména v případech, kdy se jí začneme snažit aplikovat na úrovně inteligence, které jsou výrazně vyšší než inteligence běžné lidské bytosti. V samotném závěru se pak příspěvek také pokusí o nastínění jakési časové linky, která se bude snažit zmapovat možný nárůst bezpečnostních rizik v návaznosti na zdokonalování různých forem umělé inteligence, což by mělo odhalit, nakolik je celá problematika závažná v blízkém časovém horizontu a proč bychom ji měli řešit už nyní, tedy poměrně dlouho před příchodem jakékoliv první formy silné umělé inteligence.

Diana Kalášková, FF UPa v Pardubicích

Vliv literární fikce na morálku

Ve svém příspěvku se zaměřím na tři různé odpovědi na otázku, zda může být čtení literární fikce přínosem pro naši morálku. Jako první vysvětlím pozici Marthy Nussbaumové, která zdůrazňuje, že čtením fikce se kultivují naše emoce, především schopnost empatie. Čtení nás podle ní vede k citlivějšímu a detailnějšímu zkoumání našeho okolí a podněcuje nás k soucitu s ostatními. Její přístup však naráží na nesnáze, jelikož už předem předpokládá, že čtenář má jasno v tom, jaké emoce je záhodno kultivovat a je tomu otevřen. Odlišně k této otázce přistupuje Mitchell Green, který na rozdíl od Nussbaumové zdůrazňuje také možný negativní vliv fikce. Literatura je podle něj neutrálním médiem, o jehož škodlivosti či prospěšnosti rozhoduje jeho vlastní obsah. Je podle něj na místě, abychom při čtení byli velmi obezřetní a skeptičtí k informacím, které nám literatura dává. Podobnou pozici zastává také Joshua Landy, ten však zachází ještě dál a tvrdí, že narativ nám může jedině pomoci objevit to, čemu jsme již byli nakloněni, jen jsme si tím nebyli úplně jistí. Nakonec představím ještě stanovisko Cory Diamondové, která je sice blízká Nussbaumové, avšak namísto empatie klade důraz na porozumění. I ty narativy, které popisují něco odsouzeníhodného způsobem, aby to za odsouzeníhodné nebylo považováno, mohou přispět k tomu, že na uvedené činy budeme nahlížet

jinak. To však rozhodně neznamená, že je budeme schvalovat či podporovat. Diamondová tvrdí, že díky literatuře můžeme prohloubit svůj „mysl pro lidský život“, který podporuje naše vědomí sounáležitosti s ostatními, což je přínosem pro naši morálku.

Tomáš Edl, TF JU v Českých Budějovicích

Hledání plausibilního pojmu spravedlnosti v současné debatě o svobodě vůle

Podstatnou částí současné debaty o svobodě vůle je diskuze o tom, jaké pojetí spravedlnosti preferovat jakožto odpovídající lidské situaci – tomu, že lidské bytosti buďto jsou anebo nejsou odpovědné za své jednání. S optimistickými pozicemi (libertarianismus/kompatibilismus) bývá spojován pojem spravedlnosti *retributivní*, připouštějící opodstatněnost trestu jako spravedlivé reakce na některé typy jednání – morálně špatného jednání (ať už je definováno jakkoliv). Zastánci skeptické pozice v této debatě na druhou stranu odmítají „retributivismus“ jako neobhajitelný. Namísto retributivního systému spravedlnosti pak skeptikové navrhují alternativní pojetí spravedlnosti a přístupů k nakládání s původci morálně nepřijatelného jednání, které spočívá ve zdůraznění momentu nápravy či uzdravení. Tento přístup bývá obecně označován jako *restorativní*. Překvapivě se nicméně v debatě o případnou prioritě retributivismu/restorativismu neřeší samotný pojem spravedlnosti – nýbrž se považuje za neproblematicky daný. Nakolik je však debata vedena jako spor o prioritě nějakého pojetí *spravedlnosti*, musí být takový společný pojem oběma stranami minimálně předpokládán. V příspěvku se pokusím ukázat, že jedním z aspektů, který v sobě pojem spravedlnosti samotný nutně zahrnuje, je předpoklad záměrné regulativní kontroly. Zatímco se však někteří zastánci optimistických pozic snaží obhájit právě nějaký plausibilní pojem regulativní kontroly, která nakonec zakládá svobodu vůle a morální odpovědnost, skeptikové možnost takové skutečné regulativní kontroly, která je neredukovatelným způsobem na jednajících subjektech, vylučují. Skeptická pozice v debatě o svobodě vůle se tak zdá vést k vážným pochybnostem o smysluplnosti argumentace o prioritě různých typů spravedlnosti, protože spravedlnost sama se ve skeptickém chápání lidského jednání stává problematickým pojemem.

Jan Thümmel, FF UP v Olomouci

Rosenzweig a pravda

Tento příspěvek představuje pojem pravdy, tak jak je popsán ve filozofii Franze Rosenzweiga. Jak bude ukázáno, Rosenzweig kritizuje starý způsob myšlení a nabízí svůj vlastní způsob „nového myšlení“. Tento přechod od starého k novému myšlení je v mém příspěvku prezentován na pojmu pravdy. Ta je zde chápána ve třech krocích. V prvním kroku je pravda chápána jako pravda staré filozofie – pravda pojmu, která nikam nevede, a proto musí být zanechána. Druhá úroveň pravdy je pravda obyčejného jednání ve světě, tak jak jej činíme každý den. S touto pravdou skutečnosti je obeznámený každý člověk, který nějakým způsobem jedná a nějak světu rozumí. Třetí úroveň pravdy je pravda v Bohu jako totalitě a jednotě všeho, ve kterém je vše obsaženo a nemůže mu tak nic odporovat. Takováto jednota je absolutní pravdou. Po představení těchto tří kroků bude problematizováno to, jak může člověk v rámci Rosenzweigova systému uchopit pravdu ze své subjektivity. Stojí tak vedle sebe tři úrovně pravdy. V první je pravda uchopena nutně ze subjektivity, v druhé je pravda uchopena v souladu mezi subjektivitou a objektivitou. Třetí pravda je pak absolutní objektivita. To se ukáže jako problém. Jak

může člověk jako omezená subjektivita dosáhnout absolutní objektivitu pravdy? I když Rosenzweig kritizuje první úroveň pravdy, potřebuje ji, aby mohla být uchopena pravda na poslední úrovni, stejně tak jako celá struktura světa. I když vysloveně odmítá první stupeň pravdy, nutně ho potřebuje a zároveň předpokládá pro celý svůj filozofický systém.

Vojtěch Linka, FF UK v Praze

Bolest a její zakoušení podle Aristotela

Ve svém příspěvku představím problém bolesti a jejího zakoušení u Aristotela. Na základě úryvků z *Etiky Nikomachovy* předvedu rekonstrukci Aristotelova myšlení o bolesti a jeho interpretaci. Vyjdu z rozboru pojmu slasti a vztahu slast-bolest, čímž získám pojmové prostředky pro rozbor bolesti. Z analýzy slasti je nejdůležitější spojení slasti a činnosti (*energeia*). Vztah k *energeia* je klíčový i pro pochopení bolesti a bude tvořit jádro mého příspěvku. Ukážu, že bolest můžeme chápat jako maření činnosti, a rozvedu důsledky této interpretace zejména v kontextu Aristotelovy psychologie. Na příkladech bolestí z *Etiky Nikomachovy* ukážu, co toto maření znamená. Kromě výměru bolesti tím představím také implikace, které moje interpretace má pro pojem *energeia*. V závěru příspěvku nastíním, jakým způsobem živočichové bolest zakoušejí, chápeme-li ji jako maření činnosti.

Stanislav Spodniak, FF UMB v Banské Bystrici

Normatívne vs. faktuálne: užitočné delenie alebo prekonaná dichotómia?

Hilary Putnam vo svojej knihe *The Collapse of the Fact Value Dichotomy* namieta voči udržateľnosti faktuálno-normatívnej dichotómie. Podľa Putnama je možné uviesť príklady „hraničných“ tvrdení (napr.: „Rímsky cisár bol krutý.“), ktoré nie je možné jednoznačne zaradiť do jednej z týchto dvoch skupín. Má to byť prejavom toho, že tomuto deleniu nemá na metafyzickej úrovni nič odpovedať, a preto má byť maximálne možné zaviesť nejaké umelé rozlišovacie kritérium medzi faktuálnymi a normatívnymi tvrdeniami, ktoré bude prispôbené našim aktuálnym potrebám. Cieľom príspevku je poukázať na to, že by predsa mohlo tejto dichotómii na metafyzickej úrovni niečo odpovedať. Vychádzať pritom budem z myšlienok Jona Elstera o normativite, ktoré predstavil v knihe *Tmel spoločnosti*. Elster tu poukazuje na to, že spoločenské normy nevďačia za vznik racionálnej ale emocionálnej stránke človeka. Nazdávam sa, že Elsterov postreh je možné preniesť zo spoločenských noriem na normativitu ako takú, a že je možné tým pádom skonštatovať, že za normatívne tvrdenia je možné považovať také tvrdenia, v ktorých vlastnosti pripisuje veciam na základe intersubjektívnej normy, ktorá vďačí za vznik emocionálne podmieneným hodnoteniam vecí. Z tohto dôvodu je aj „hraničné“ tvrdenia, ktoré spomína Putnam, neproblematicky možné zaradiť medzi normatívne tvrdenia.

Andrea Balážová, FF TU v Trnavě

Kríza kultúry a hodnôt v sociologicko-etických koncepciách P. A. Sorokina a G. Lipovetskeho

V súčasných diskusiách o kultúre často krát zaznieva názor, podľa ktorého sa kultúra západných spoločností ocitla v kríze. Mnohí kultúrny kritici a filozofi kultúry poukazujú na to, že súdobá kríza kultúry je spôsobená krízou hodnôt, na ktorých je vybudovaná. Signifikantným znakom krízy kultúry a hodnôt je materializmus a etický relativizmus, v dôsledku ktorého dochádza k axiologickej neukotvenosti nielen subjektu, ale tiež kultúry. Cieľom príspevku je analýza súčasnej krízy kultúry a hodnôt v sociologicko-etických koncepciách P.A. Sorokina a G. Lipovetskeho. Sociologicko-etické koncepcie Sorokina a Lipovetskeho sú špecifické tým, že analyzujú krízu kultúry a hodnôt nielen v jej filozoficko-etických, ale tiež celospoločenských konsekvenciách. Sorokinova reflexia krízy kultúry a hodnôt je ukotvená v preskriptívno-normatívnej rovine vymedzujúcej princípy toho, ako túto krízu prekonať. Naopak, Lipovetskeho analýza kultúry a hodnôt sa vyznačuje deskriptívnym prístupom. Naším cieľom je jednak poukázať na dôsledky krízy súčasného stavu kultúry a hodnôt; a jednak je cieľom poukázať na to, v čom sa koncepcie našich autorov zhodujú a súčasne odlišujú. Príspevok bude rozdelený do troch častí, pričom prvá časť sa bude zaoberať vymedzením Sorokinových troch typov kultúry prezentovaných v práci *Kríza nášho veku* so záverom, že východiskom krízy súčasnosti je duchovná a mravná rekonštrukcia západných spoločností. Druhá časť príspevku bude venovaná Lipovetskeho teórii kultúry založenej na hlbokom individualizme a bezobsažnosti hodnôt, ktorú analyzuje v práci *Súmrak povinnosti*. Na záver poukážeme na spoločné prieniky oboch koncepcií, pričom poukážeme aj na možné východiská zo súčasnej krízy kultúry a hodnôt.